

Загальний огляд

В наш час політика у світі стала настільки дорогою справою, що гроші тепер є однією з найбільших загроз для демократії. По суті, чим більший вплив мають гроші на політику, тим менше на неї впливають пересічні громадяни. Як ніколи раніше поширилася практика комерціалізованих та коштовних виборчих кампаній. Від грошей залежить, чи може кандидат взяти участь у виборчих перегонах – а інколи навіть і виграти вибори. У багатьох країнах існує нагальна необхідність у зниженні рівня витрат на кампанії та обмеженні впливу окремих великих донорів. Впродовж більш ніж 15 років МІДПВП видає публікації та бази даних, а також надає рекомендації урядам і політикам з питань розробки їх власних систем регламентації фінансування політичної діяльності. У посібнику МІДПВП з фінансування політичної діяльності [Funding of Political Parties and Election Campaigns](#) (Фінансування політичних партій та виборчих кампаній) зазначається, що найбільшими перепонами для подолання проблем, пов'язаних із грошима та політикою, є слабкість у впровадженні та забезпеченні застосування діючих правових норм, а також, як це часто буває, відсутність політичної волі для розв'язання головних проблем.

Про Міжнародний інститут демократії та підтримки виборчих процесів (МІДПВП)

Міжнародний інститут демократії та підтримки виборчих процесів (МІДПВП) є міжурядовою організацією, місією якої є підтримка сталої демократії у всьому світі.

www.idea.int

© International IDEA

Гроші у політиці

Демократія за своєю суттю полягає в контролюванні населенням процесу прийняття рішень та, щонайменше з теоретичної точки зору, повинна передбачати систему, яка забезпечує громадянам та кандидатам на виборні посади можливість брати участь у політичному житті на справедливих та рівних умовах.

По мірі збільшення впливу грошей на політику як в країнах з молодою демократією, так і в країнах з усталеними демократичними принципами, все більш очевидним стає той факт, що гроші є одним з основних факторів, які впливають на визначення політичного курсу та результати виборів. Засоби масової інформації повідомляють про безліч скандалів навколо корумпованих політиків, зловживання державними коштами, згубний вплив на політику грошей, отриманих від торгівлі наркотиками, та сумнівні союзи між заможними донорами та політиками – і все це підриває можливість рівної конкуренції на політичній арені. Як результат, в багатьох країнах ведуться загальнонаціональні дебати щодо ролі грошей в політиці.

Зокрема, необхідно обмежити витрати на проведення виборчих кампаній. У багатьох країнах через чималі кошти, що спрямовуються на виборчі кампанії (у тому числі у негрошовій формі), справедлива конкуренція на рівних умовах для тих, хто не має доступу до великих приватних коштів, стала неможливою. Від відсутності доступу до джерел фінансування виборчих кампаній передусім страждають кандидати-жінки.

Існує нагальна потреба у більш ефективному контролі за походженням та призначенням грошових коштів, при цьому така робота повинна проводитися в умовах прозорості. Ретельно продумані та здійсненні правові норми фінансування політичної діяльності, в яких враховані особливості конкретних умов країни, відіграють важливу роль у будь-яких зусиллях, спрямованих на перетворення грошей у політиці на позитивну русійну силу.

Політичним партіям та кандидатам потрібний доступ до грошових коштів для участі у політичному процесі як під час виборів, так і в міжвиборчий період. Зокрема, провідну роль у зменшенні та збалансуванні впливу великих приватних донорів, як і в наданні партіям підтримки в їхній повсякденній діяльності, має відігравати державне фінансування. Окрім цього, якщо державне фінансування ув'язати з певними умовами, воно може використовуватися для заохочування партій до виконання правил прозорості та гендерної рівності.

Рекомендації

З метою пом'якшення негативного впливу грошей у сучасній демократії МІДПВП рекомендує наступне:

- Покінчити з "гонкою озброєнь" у залученні та витрачаннях коштів. З метою створення рівних умов політичної конкуренції в країнах з високими витратами на кампанії, зменшення впливу крупних донорів, переконання виборців у тому, що гроші не визначають політичного порядку денного, політичні діячі повинні знайти способи покласти край гонці озброєнь у зборі та витрачаннях коштів. З точки зору нормативно-правового регулювання, ці заходи передбачають обмеження максимальних сум пожертвувань та витрат на виборчі кампанії, заохочення пожертвувань у менших розмірах і надання державного фінансування політичним партіям, в тому числі негрошової підтримки.

Докладніше про роль грошей у політиці див.:

- База даних МІДПВП з фінансування політичної діяльності, яка містить порівняльні дані про закони та нормативні акти з фінансування політичної діяльності у 180 країнах, www.idea.int/political-finance.
- У посібнику МІДПВП [Funding of Political Parties and Election Campaigns](#) (Фінансування політичних партій та виборчих кампаній) представлено регіональні огляди нормативно-правових баз фінансування політичної діяльності та пов'язаних з цим проблем, включаючи зловживання державними ресурсами, нерівний доступ до коштів та незаконне фінансування. До посібника увійшла глава, присвячена участі жінок у політиці та ролі грошей у політиці; крім того, в ньому надаються рекомендації з проведення реформ у цій сфері.

INTERNATIONAL IDEA
Strömsborg
SE-103 34 Stockholm
Sweden
Тел.: +46 8 698 37 00
Факс: +46 8 20 24 22
Email: info@idea.int
Сайт: www.idea.int
[Facebook.com/InternationalIDEA](https://www.facebook.com/InternationalIDEA)
[Twitter@Int_IDEA](https://twitter.com/Int_IDEA)

- **Забезпечити баланс між приватним і державним фінансуванням.** За умови відповідного адміністрування та розподілу між політичними партіями державне фінансування може стати потужною протидією приватним пожертвам і, окрім цього, сприяти розвитку політичного плюралізму. Разом із тим політичні партії не повинні втрачати зв'язок із виборцями або ставати надмірно залежними від державного фінансування. Саме тому законодавство має бути спрямоване на забезпечення балансу між державними та приватними джерелами надходжень для партій та кандидатів, а також створювати фінансові стимули з метою встановлення тісного зв'язку з громадянами.
- **Подолати гендерний розрив у фінансуванні.** Перешкоди, що виникають при залученні коштів або доступі до фінансування, є одним з головних бар'єрів, що заважають жінкам брати участь у політичному житті та конкурувати в ньому. Законодавство з фінансування політичної діяльності має вирішити цю проблему, і державне фінансування може стати інструментом підтримки кандидатів-жінок. Окрім цього, важливу роль у подоланні гендерного розриву мають відіграти політичні партії, наприклад, через внутрішні реформи, які сприятимуть участі жінок та зроблять фінансування більш доступними для кандидатів-жінок.
- **Документувати та оприлюднювати інформацію про фінансування партій і кандидатів.** Систематичне документування надходжень і витрат політичних партій та кандидатів (не кажучи вже про третіх осіб) зустрічається нечасто. В інтересах прозорості та заради завоювання довіри серед громадськості потрібно спрямувати зусилля на заохочення до дотримання правил та систематичного і своєчасного розкриття інформації у формі, яка гарантувала б легкість доступу до неї.
- **Приділяти більше уваги дотриманню та нагляду за застосуванням правових норм.** Найслабшою ланкою в питаннях фінансів у політиці є погане дотримання та слабкий контроль за застосуванням норм, що регламентують фінансування політичної діяльності. Правоохоронні органи повинні мати законодавчо закріплені повноваження, у тому числі незалежність від політичних суб'єктів, стосовно яких здійснюється моніторинг, а також бути здатними виконувати свої функції. Це є особливо актуальним при вирішенні проблеми незаконного фінансування та зловживань державними ресурсами.
- **Створювати та підтримувати регіональні колегіальні мережі.** На даний час майже повністю відсутні регіональні ініціативи, спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних з роллю грошей в політиці. Такі мережі змогли би стати форумами з впровадження та інституціоналізації єдиних стандартів, принципів і процедур, визначення недоліків, притаманних тим чи іншим країнам; надання допомоги колегам; а також обміну знаннями та досвідом. Європейським прикладом регіональної ініціативи є *Група держав проти корупції*, який могли б наслідувати інші регіони.
- **Залучати більшу кількість зацікавлених сторін до розробки правових норм з фінансування політичної діяльності.** У тому, що політики встановлюють правила, яких вони ж самі й дотримуватимуться, існує невідворотний конфлікт інтересів. Більш інклюзивні правові норми, розроблені за участю широкого кола зацікавлених сторін – включаючи уряд та опозиційні партії, організації громадянського суспільства та правоохоронні органи – збільшують ймовірність вирішення основних проблем, на відміну від короткострокових інтересів політиків. До того ж, це надало б партіям більшої легітимності в очах виборців.
- **Розробляти правила на основі бажаної ролі партії в суспільстві.** Правові норми з фінансування політичної діяльності впливають на те, яким чином політичні партії здійснюють свою діяльність в суспільстві, виконуючи різні ролі – від добровільних організацій до органів, схожих на комунальні служби. Тому розробка нормативних правил має бути частиною більш широкої дискусії щодо принципів організації політичного життя в цілому.
- **Сприяти розповсюдженню передового досвіду у тих випадках, коли нормативно-правова база недостатньо потужна.** В умовах зниження довіри до політичних партій демонстрація чесності допомагає партіям заручитися довірою виборців. Партіям рекомендується впровадити організаційно закріплені системи фінансового управління та прийняти прозорі внутрішні фінансові процедури, приділяючи особливу увагу обліку. Партії тільки виграли б від оприлюднення громадськості інформації про добровільне добросовісне ведення діяльності, особливо демонструючи заходи щодо запобігання незаконному фінансуванню ■